

time complete work of T. Shevchenko edited by S. Yefremov and M. Novytskyi was published diary and all known letters of T. Shevchenko and for him, printed in the same manner of autographs. The commentaries are the greatest achievement of this edition (totally 1050 p.).

Keywords: *S. Yefremov, M. Novytskyi, Shevchenko's editions of works, autographs, Shevchenko studies, biography, correspondence, diary, archival documents, researches of Shevchenko studies.*

УДК 82-1/-9

Галина МАЗОХА

ДІАЛОГІЗМ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА РИСА В ЖАНРОВІЙ СТРУКТУРІ ЕПІСТОЛЯРІЮ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

У статті проаналізовано листування як цілісний текст, його поетику в аспекті діалогічного зіткнення з різними культурними кодами й системами. Розкривається орієнтування листів Т.Шевченка на безпосередній діалог із адресатом, наголошується на різних проявах адресації, зокрема при встановленні письмового контакту між двома індивідами, коли їхні стосунки бувають симетричними або асиметричними. Обґрунтовується думка, що кореспонденції письменника підпорядковуються не лише зовнішнім законам епістолярного жанру, а й внутрішнім, що створюють відповідну напругу й не дають можливості епістолярному тексту перетворитися в аморфну й безпредметну розповідь. Рух назустріч іншому, ремінісцентність творчої свідомості і вкоріненість

у різних культурних кодах – усі ці риси діалогічної особистості характеризують епістолярій Т. Шевченка. Доводиться, що листи митця подолали вузькість і замкнутість сфери приватного документа, перестали жити тільки своїм камерним життям, стали не тільки формою самопізнання та самовираження, а й освоєння дійсності.

Ключові слова: епістолярій, лист, епістолографія, кореспонденція, діалогізм, адресат, жанр, творча інтерпретація, літературний процес, епістолярний стиль.

Постановка проблеми. Листування Т. Шевченка займає вагомe місце в українській епістолярній культурі за об'ємом, за масштабами хронологічного охоплення, за важливістю проблем, які там порушуються, а також за своїми художніми особливостями. Поет любив писати і відповідати на листи, високо поцінював епістолярну майстерність, щиросердність тону кореспонденцій своїх дописувачів. Він виявляв неабияку увагу до змісту, мови і стилю листів. І це не випадково, адже його епістолярна творчість припадає на першу половину XIX ст., період, коли український епістолярний стиль інтенсивно розвивається і збагачується, позбавляючись «архаїки і первинного синкретизму, зокрема єдності з діловим й іншими стилями [1, 23]».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні десятиріччя значно посилився інтерес до приватної кореспонденції, адже жоден музей не здатний так відтворити атмосферу в якій жив і працював письменник, як це може зробити його листування. Однак, за слушним зауваженням А. Єлістратової, «епістолярій переважно вивчається в біографічному аспекті, як матеріал, що може відтворити психологічний портрет автора, а також, як доповнення до критичної характеристики творчості митця [2, 309]». А щодо дослідження приватних кореспонденцій Т. Шевченка, то тут варто виокремити дещо інше. Поряд із поезіями та поемами Кобзаря його листи – ще один чудовий витвір, в якому знайшли своє безпосереднє вираження політичні, філософські та літературно-естетичні погляди письменника, це, власне, «живий голос поета, психологічний портрет митця

і людини. У ньому – і його чуйна до людського горя душа, і гострий розум, і тонкі почуття, яскрава уява і глибока ерудиція, випереджаючи час передбачення і блискучий стиль мови [3, 97]». У таких листах злито, нерозривно поєднано особисте з широким діапазоном творчої письменницької думки.

Приватні кореспонденції, з одного боку, – складний для аналізу жанр, оскільки вимагають максимальної уваги до тонкощів, до аспектів, які пов'язують адресата й адресанта. З іншого боку, епістолярна спадщина будь-якого митця – надзвичайно цінний матеріал для вивчення. Адже лист є явищем життя, спонтанним виявом думки, людських почуттів і реакцій. З плином часу він набуває іншого звучання, багатозначності, чинник суб'єктивності відходить на другий план й епістола починає самостійне життя, виступаючи свідком минулих подій, даючи можливість читачеві доторкнутися до історичної реальності, глибше усвідомити її, відчувати себе ніби співучасником тих подій.

Серед дослідників, що відзначаються особливою науковою пильністю у прочитанні та осмисленні листів Т. Шевченка, варто відзначити Ж. Ляхову [4, 5, 6], А. Найруліна, Б. Шарпила [1], Ю. Шереха [7] та ін. Здійснений ними професійний аналіз епістолярію поета сприяв поглибленій характеристиці Кобзаря, дозволив простежити складну й неоднозначну картину стосунків, впливів і залежностей певного кола його кореспондентів. Адже приватний контакт дає змогу висловити свої погляди й емоції відвертіше, ніж в інших, призначених для широкої читацької аудиторії, формах самовияву.

Мета статті – висвітлити основні риси діалогізму епістолярію Т. Шевченка, наявні в його приватних кореспонденціях.

Вклад основного матеріалу. Список адресатів письменника дуже широкий. Серед них зустрічаються особи епізодичні і, навпаки, люди, з якими Т. Шевченко підтримував епістолярні контакти упродовж тривалого часу. Власне, найбільш повне уявлення про кореспонденції митця дають «цілісні тексти» (Є. Наумов) з постійними респондентами. Це пояснюється насамперед тим, що в силу регулярності в листуванні учасники епістолярних діалогів добре були обізнані з обопільними

справами, потребами, настроями. Через те адресат одразу вводиться *in medias res*, в подробиці, що, як і перипетії життя адресанта, говорять про нього значно більше, ніж будь-яка декларативна заява останнього. Вони, на наш погляд, подібні за своєю безпосередністю, наочною переконливістю до деталей в художньому творі.

Листи Т. Шевченка складають своєрідний континуум, безперервний плін життєпису і роздумів. Кореспонденції до різних адресатів можна порівняти з періодичними замірами швидкості течії і глибини в різних точках ріки, береги якої бачиш уже не вперше.

Чи не найцікавішим і найціннішим у листах є те, що значною мірою кожний епістолярний текст передбачає діалог, а то й полілог, хоч і не так виразно окреслений, як у художній літературі.

Сучасна дослідниця І.Паперно у статті «Листування як вид тексту. Структура листа», розглядаючи діалогізм як одну з основних ознак епістоли, відзначає, що «листування двох кореспондентів – текст, побудований діалогічно [8, 214]». Причому «принципи побудови листа як моделі діалогу-листування в реальних кореспонденціях проявляються на різних рівнях: від способу обміну інформацією, перегукуванні ідей, домашніх натяків – до прийомів композиції і стилю [8, 214]». Залучення читача до розповіді, урахування його точки зору в структурі листа, діалогізм епістоли дослідниця також називає одним із основних принципів побудови кореспонденції як виду тексту [9, 106]. Через те для з'ясування жанрової специфіки кореспонденції розгляд особливостей діалогізму є важливим завданням. Виявлення найпоказовіших сторін діалогічної структури епістоли дасть змогу окреслити своєрідність означеного жанру не лише у творчості окремого письменника, а й у листах інших адресантів.

Від найдавніших століть грецької літератури римського періоду (IV-V ст.) маємо трактат «Епістолярні стилі», автор якого доходить висновку, що «лист – це письмова розмова відсутнього з відсутнім, яка має на меті якусь корисну річ, говорить в ньому людина про те, що й вимовляє обличчям

до обличчя [10, 185]». Лист в епоху античності, як одна із складових ораторського мистецтва, будувався за законами риторики й становив собою одну із сторін діалогу. Власне ця діалогічна спрямованість і стала визначальною в його жанровій структурі. Згодом, у пізніші епохи, уміння листуватися прирівнювалося до вміння підтримувати витончену розмову. Ці явища культури стають дедалі більш пов'язаними між собою. Автори монографії «Told in letters» відзначають, що «у листах суб'єктивна структура віднаходить найефективніше справдження. Листи навіть займають місце діалогу, коли діалог не лише можливий, але й доречний [11, 121]».

У XIX ст. в навчальних посібниках із риторики й поетики епістола також розглядалася як проміжний вид між монологом та діалогом. Зокрема зазначалося, що «цей спосіб викладу займає середину між монологічною і діалогічною формою і схожий на ту і на ту [12, 6]». При написанні листа рекомендували дотримуватися правила: «Пиши так, як став би говорити у цьому випадку, але говорити правильно, зв'язно, приємно [13, 52]».

Студії над листами Т.Шевченка дають підстави стверджувати, що кореспонденція, маючи ознаки діалогу, водночас відрізняється від нього. По-перше, лист – це письмова форма комунікації і тому є менш спонтанним утворенням у порівнянні з усним мовленням. По-друге, епістола, як правило, – це синтез елементів різних функціональних стилів, а не просто розмовна мова. Це своєрідний дистанційний діалог, в якому автор і адресат «розведені у просторі й часі [14, 81]». Через те у науковій літературі така риса епістолярного жанру як спонтанність викликає певні дискусії. Група дослідників (Н.Белунова, Н.Ковальова) вважають, що оскільки лист є жанром мовного спілкування, то він зберігає всі особливості розмовного стилю: непередбачуваність, спонтанність мовлення, відсутність заданості оповіді. І навпаки, О.Єліна та В.Кузьменко відзначають, що епістола завжди обдумується. «Сам процес написання листа, – підкреслює О.Єліна, – вимагає хоч би мінімального коректування кожної думки. Навіть не знаючи форм епістолярного етикету, людина так чи інакше замислюється над формою звернення до адресата, над відбором фактів для

письмової інформації, а головне – над його мовним оформленням [15, 15]». На думку В. Кузьменка, такі властивості розмовної мови, як непередбачуваність (спонтанність), невимушеність, безпосередність спілкування у листі відбиваються лише через своєрідне авторське заломлення [16, 44-45].

Аналіз кореспонденцій Т.Шевченка дає підстави стверджувати, що лист у нього дуже часто являє собою мовлення, яке вирізняється певною стилістичною оздобленістю, розраховане на читацьке сприйняття. Про це свідчить використання ним додаткових графічних засобів для передачі інформації (поділ на абзаци, спричинені комунікативними намірами автора, підкреслення, що виокремлюють найважливішу інформацію, специфічне використання великих літер як авторський прийом тощо). З іншого боку, наявні епістоли, які вирізняються значно меншою підготовленістю. У них знаходимо елементи розмовного стилю. Переважно це характерно для таких листів, коли між кореспондентами встановилися особливо близькі стосунки.

Студії над листами Т.Шевченка свідчать про те, що діалогічність у його кореспонденціях формується різними засобами, передусім – імітацією безпосередньої розмови. Хоч свого часу У.Тодд, характеризуючи приватну кореспонденцію арзамасців, слушно зауважив, що «лист може лише імітувати, але не замінювати розмову [17, 125]».

О.Седова також стверджує, що «парадокс епістолярного стилю полягає в тому, що хоч його домінуючою функцією є функція спілкування, нормального спілкування цей стиль не реалізує [18, 58]». На думку дослідниці, ефект «запізнювання», вимушений і небажаний для адресанта, веде до порушення більшості постулатів нормального спілкування. Серед останніх автор називає постулати детермінізму, інформативності тощо. А звідси, особлива увага адресанта до мовних і композиційних засобів, здатність створити «ілюзію спілкування»: включення ситуації, яка супроводжує написання тексту в сам текст, фіксація часу, моделювання діалогу з адресатом у тексті листа, використання етикетно-ілюзорних формул на зразок «завжди Ваш, цілую...» зі спеціальним експресивним виділенням означених слів; самооцінка написаного, коли

адресат займає позицію стороннього спостерігача стосовно тексту, його змістової і формальної сторін і т. ін. [18, 58-59].

Із цим твердженням можна погодитися, адже епістола не може слугувати повним еквівалентом розмови, а, використовуючи певні прийоми, може тільки її імітувати. Однак для Т.Шевченка адресат є насамперед співрозмовником. Між ними не існує різниці в часі (час написання прирівнюється до часу отримання), їх не розділяє простір, діалог здійснюється в момент створення листа.

У приватних кореспонденціях Т.Шевченка надзвичайно важливим є те, що він завжди бере до уваги свого дописувача. Через те свої листи поет пише з розрахунку на те, що адресат не тільки дізнається й отримає інформацію, а й одразу ж певним чином відреагує на неї. Прикладом такого листування можуть слугувати кореспонденції до В.Григоровича, Б.Залеського та ін. У них завжди береться до уваги читач – співрозмовник, який є ніби активним учасником бесіди. Тарас Григорович або запрошує його до спілкування на ту чи іншу тему, або відповідає на поставлені ним запитання. Тому в таких листах поет часто відкидає характерне для епістоли обрамлення: у ньому, за невеликими винятками, немає звертання, лист одразу ж розпочинається як розмова, зразу ж із головної теми, на кшталт: «Як той щирий віл запрягся я в роботу, сплю на етюдах; з натурного класа і не виходжу, – так ніколи! Так ніколи! Що якби не оце безгрішшя прокляте, то ніколи було б написати і тобі, мій друже єдиний, оцієї невеликої цедули.... [19, 239]». Або «Я три года крепился, не осмеливался вас беспокоить; но мера моего крепления лопається, и я в самой крайности прибегаю к вам, великодушный благодетель мой [19, 239]».

У своїх приватних кореспонденціях поет прагне наблизитися до розмовної мови, оскільки вона, на противагу літературній, яка «несе в собі конотацію неповноти і застигlosti [20, 403]», володіє особливими можливостями. Читаємо в одному з листів до Г.Квітки-Основ'яненка: «Ото б побалакали! Ух, аж душно!.., матері його ковінька». Або з іншої кореспонденції: «Надрюкував, бодай йому очі повилазили», – отак

ви скажете, як зачнете читать мої «Гайдамаки». Із листа до М.Максимовича: «Так що ж, така нісенітниця в голові ходить, неначе крий Боже, з похмілля. Завдав він мені свято. Так учистив, що аж пальці знать [19, 242]».

У листах Т. Шевченка до Г. Ткаченка, В. Григоровича, П. Корольова, О.Корсуна та інших панує лаконізм, що поєднується з добре відпрацьованою структурою епістолярію: від стислого і продуманого звертання до адресата, економного викладу справ, побажань і постскриптів. Глибоко осмисленою є залежність стилю від характеру, особистих рис, суспільного обличчя адресата: від теплої інтимізації до таких друзів, як Я. Кухаренко («Шкода, що в тебе руки не такі довгі, щоб досягти до моєї чуприни, а воно б добре було. Якби ніколи, або нездужав, або що-небудь таке, то ще б нічого, а то все так як треба, та ледащо, не вам кажучи, хоч і сором, та що маю робить – такий уже вдався») [19, 242]. Або: «Як будете ви мені розказувать про вареники та проче, то я вас так вилаю, як батька рідного не лаяв. Бо проклятуца ота страва, що ви розказували, неділь зо три снилась [19, 242]» і до відвертого й поважного листування з ученим-українознавцем О.Бодянським, стримано привітного до князя М.Цертелева, сухого ділового листа (російською мовою) до князя М.Долгорукого.

Важливою прикметою листів Т.Шевченка, орієнтованих на безпосередній діалог з адресатом, є інтонаційна виразність та емоційність, що на письмі переважно позначається великою кількістю тире і трикрапок. Це створює атмосферу інтиму, особливої близькості автора й адресата. Тут, як у дружній, відвертій розмові, з'являється недовисловленість, яка зрозуміла лише для двох. Наприклад: «Читая и перечитывая ваше письмо, я только сегодня заметил слова: «Вы меня вспоминали в далекой стороне?» (це запитання В.Рєпніної до Т.Шевченка). «Не вспоминал, добрая, благородная Варвара Николаевна, а помнил... и буду помнить вас, пока угодно будет Богу оставить во мне хоть искру чувства доброго... [19, 242]». Із листа Т.Шевченка до Б.Залеського: «Вчера был я на Ханга-Бабе, обошел все овраги, поклонился, как старим друзьям, деревьям, с которых мы когда-то рисовали, а в самом дальнем

овраге – помнишь, где огромное дерево у самого колодца обнажило свои огромные старые корни? – под этим деревом я долго сидел. Шел дождик, перестал, опять пошел, я все не трогался с места. Мне так сладко, так приятно было под ветвями этого старого великана, что я просидел би до самой ночи, если би не охотники (чтобым ни одного воробья не застрелить) меня потревожили. А какие прекрасные, светлые, отрадные воспоминания в это время пролетели над моей головой! [19, 242]».

Епістолярна спадщина поета вміщує листи, в яких він ділиться враженнями від прочитаного, почутого (як правило, це листи до добрих друзів). Як приклад можна навести рядки з листа до В.Репніної, в якому, зокрема, Т.Шевченко пише: «Перед Гоголем должно благоговеть как перед человеком, одаренным самым глубоким умом и самою нежною любовью к людям!.. Самый мудрый философ! И самый возвышенный поэт должен благоговеть перед ним как перед человеколюбом!». І далі: «Новый завет читаю с благоговейным трепетом. Вследствии этого чтения во мне родилась мысль описать сердце матери по жизни Пречистой Девы – матери Спасителя. И другая – написать картину распятого сына ее. Молю Господа, что бы хоть когда-нибудь олицетворились мечты мои [19, 242]».

Трикряпки і тире дають змогу не тільки передати емоційний настрій розмови, це момент роздумів автора, час для того, аби порозмірковувати над сказаним адресатові. Крім того, тире виконує свою пряму функцію, яка полягає у виділенні ключового слова, ключової фрази.

Уже по тому, як текст поділений на синтагми за допомогою тире, можна визначити, які моменти із сказаного є найважливішими для Т.Шевченка. Наведені фрагменти з листів поета показують, яке емоційне та смислове навантаження виконують розділові знаки, зокрема трикряпки й тире. Велика кількість розділових знаків найчастіше спостерігається там, де почуття та емоції досягають найбільшої напруги. А іноді, разом із пунктуацією, передають цілу гаму емоцій. Водночас розділові знаки ніби розсувають межі листа, змушують поета робити довшу перерву між читанням окремих речень і таким чином загострюють увагу дописувача до кожного з них.

Оскільки адресат Т.Шевченка займає особливу позицію, то залучення його до оповіді і максимальне висвітлення його точки зору в структурі листа є визначальними у його приватних кореспонденціях. Тут ми вже підходимо до проблеми «точки зору». Як зауважує В.Халієв, «співвіднесеність і зміна носіїв мовлення, а також ракурсів бачення ними оточуючих і самих себе... незмінно актуалізується в тих випадках, коли у творах наявні різноманітність і багатоголосся, коли автором фіксується різноманітна манера мовлення й відбиті в них типи свідомості [21, 237]». Це стосується і листа, який являє собою «не тільки окрему репліку, але водночас і модель усього діалогу в цілому [8, 214]». Як відзначає Б.Успенський, котрий проблему точок зору розглядає як центральну проблему композиції, в «аспекті процесу комунікації ми можемо трактувати твір як повідомлення і читача як адресата повідомлення [22, 165]».

Зрозуміло, що лист є тим жанром, де ці категорії представлені в чистому вигляді. В епістоляріях Т.Шевченка можна розрізнити його точку зору, адресата і, врешті, точку зору третьої особи, про яку може йтися у листі. Їх співвідношення може бути різним, але воно завжди залежить від волі автора листа і часто від того, кому він адресований.

У приватних кореспонденціях поета, як і в будь-якому іншому мистецькому творі, може виявлятися як зовнішня, так і внутрішня точка зору, а також можливим є їх поєднання. При цьому принципово важливим є вже відзначене нами залучення точки зору адресата до структури епістоли. У листах Т.Шевченко під час оповіді може займати внутрішню і зовнішню позицію по відношенню до описуваних подій і до тих, про кого йдеться в кореспонденції.

Висновки. Отже, аналіз приватного листування Т.Шевченка дає підстави констатувати, що його кореспонденції надзвичайно цікаві і як документ доби, і як вагома складова системи жанрів, що потребує подальшого різноаспектного дослідження. Для епістолярію митця характерна діалогічність, визначальною рисою якої є залучення адресата до оповіді. Листи демонструють, з якою увагою та повагою ставився поет до

своїх дописувачів. Проте, насамперед, кореспонденції митця відтворюють духовний світ поета, складність і неповторність його особистості.

Список використаної літератури

1. Найрулін А., Шарпило Б. Епістолярій – один із резервів гуманізації / А. Найрулін, Б. Шарпило // Дивослово. – 1996. – № 11. – С. 22-24.
2. Елистратова А. Эпистолярная проза романтиков / А. Елистратова // Европейский романтизм. – М.: Наука, 1973. – С. 309-351.
3. Ляхова Ж. Франко і епістолярна спадщина Т. Г. Шевченка // Укр. літературознавство / Ж. Ляхова. – Львів, 1981. – Вип. 36. – С. 97-104.
4. Ляхова Ж. Т. Дружній лист і поетичний твір (Зв'язок листування з поетичною творчістю) / Ж. Ляхова // Українське літературознавство. Видав. об'єдн. «Вища школа». – Львів, 1973. – Вип. 19. – С. 66-72.
5. Ляхова Ж. За рядками листів Тараса Шевченка / Ж. Ляхова. – К.: Дніпро, 1984. – 134 с.
6. Ляхова Ж. «Хоч через папір почую рідне слово» / Ж. Ляхова // Культура слова. – 1994. – Вип. 45. – С. 49-53.
7. Шерех Ю. Третя сторожа: Література, мистецтво, ідеологія / Ю. Шерех. – К.: Дніпро, 1993. – 347 с.
8. Паперно И. А. Переписка как вид текста. Структура письма // Материалы Всесоюзного симпозиума по вторичным моделирующим системам / И. А. Паперно. – Тарту, 1974. – С. 214-215.
9. Паперно И. А. Об изучении поэтики письма / И. А. Паперно // Ученые записки Тартус. ун-та. – 1977. – Вып. 420. – С. 105–111.
10. Античные теории языка и стиля / Под общ. ред. О. М. Фрейденберг. – М. – Л.: Соцэкгиз, 1936. – 342 с.
11. Day Robert Adams, Arbor Ann Told in letters. Epistolary fiction before Richardson – University of Michigan, 1966. – 281 p.
12. Учебная теория словесности Н. Минина. – СПб, 1865. – 111 с.
13. Греч Н. И. Учебная книга русской словесности / Н. И. Греч. – СПб., 1844. – Ч. I. – 218с.
14. Белунова Н. И. «Комфорт речевого общения» (Дружеское письмо) / Н. И. Белунова // Русский язык в школе. – 1996. – №5. – С. 80-84.
15. Елина Е. Г. Эпистолярные формы в творчестве М. Е. Салтыкова-Щедрина / Под ред. В. В. Прокурова. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1981. – 91с.
16. Кузьменко В. І. Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20-50-х років ХХ ст. / В. І. Кузьменко. – К., 1998. – 305 с.

17. Тодд У. М. Дружеское письмо как литературный жанр в пушкинскую эпоху /И. Ю. Куберский (пер. с англ.) /У. М. Тодд.– СПб.: Академический проект. – 1994. – 207 с.
18. Седова О. Н. Эпистолярный стиль в системе функциональных стилей русского языка // Филологические науки /О. Н. Седова. – М.: Высшая школа, 1985. – №6.-С. 57-62.
19. Шевченко Тарас. Твори: У 5 т. – Т. 5. – К., 1979. – 560 с.
20. Вайнштейн О. Б. Индивидуальный стиль в романтической поэтике. Историческая поэтика /О. Б. Вайнштейн // Литературные эпохи и типы художественного сознания. – М.: Наследие, 1994. – С. 392-431.
21. Хализев В. Е. Теория литературы: Учебник для студентов вузов /В. Е. Хализев. – М.: Высшая школа, 1999. – 398с.
22. Успенский Б. А. Семиотика искусства /Б. А. Успенский. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1995. – 360 с.

Одержано редакцією – 26.04.16
Прийнято до публікації – 18.10.16

Summary. Mazokha H. Dialogism as a defining feature of the genre structure of Taras Shevchenko epistolary.

Abstract. For understanding the historical path of national literature, its specificity and all the wealth of manifestations and potential opportunities of discovery and research the epistolary of Taras Shevchenko has an important meaning, as evidence of personal, "inner" the least subordinated to conjunctures and situations of dictate, free of censorship, not "only foreign but also domestic."

Purpose. Highlight the main features of dialogism of Taras Shevchenko epistolary depicted in his private correspondence; highlight the main aspects of the writer's life through the prism of correspondence of the artist.

Originality. This article firstly deals with a systematic approach to the issue of dialogue in private correspondence, including letters of Taras Shevchenko. A wide array of letters studied as immanent in the text, showing internal unity and a tendency to continuous development and at the same time – a close relationship with other correspondence of masters of words. Established that the image of contributor in correspondence – a multifaced problem and is associated with the subject of

epistolography as well as the issue of psychology of creativity and reception, that psychological type of personality and genre preferences of the participants of the epistolary dialogues.

Results. *Epistolary rapport – complex and ambiguous phenomenon. The sender never turned to his recipients with all aspects of his personality. In the perception of correspondents of each other through letters a significant role play setting up of addressee for a certain register of narration, its internal state, which depends on the needs of mutual concern with the particular recipient.*

In epistolary process Taras Shevchenko out of turn performs one of the roles of contributor: of addressee that creates text of the letter and the addressee, who directed this action. The object of expression can, so to speak, personally coincide with those to whom corresponds the expression. In everyday exchange of letters – a personal coincidence: the one who is correspond is the addressee, from which are waiting for an answer, or, in any case, the appropriate active understanding. But in the case of such personal match one person performs different roles.

The analysed correspondence of Taras Shevchenko exhibits not only literary epistolary style, but its focus for European cultural tradition. The mentioned correspondence, in which intertwined polemical interpretation of artistic images, themes, stories belonging to universal context of cultural dialogue, which remains to this day hardly researched in the science of literature.

Clarification of features of dialogism in epistolary of Taras Shevchenko coverage with dialogue, especially in the perspective of Buber's imagination of the world as "a living universal dialogue that has long begun and continues." Statements about dialogical nature of the human being is very close to the understanding that the artistic mind of each individual merges into the global dialogue and, the same such factors include personality that becomes closer to the truth. For Taras Shevchenko truth of dialogue prevails over individual remarks, and this opinion corresponds to Buber's notion of truth about inaccessibility of truth of abstract person, as if deep latter does

not concentrated in itself. The truth – not the result of a dispute where everyone defends own beliefs, it comes in a relationship, „I – Thou” world sense and their destiny.

For Taras Shevchenko, the centre of psychological introspection focuses not only on himself but also on the epistolary communicants. Correspondent for him – the above all communicator. In this sense, the writer asserts an idea of dialogical person who does not separate himself from the others, and thus does not separate itself from existence. For Taras Shevchenko personal life is in constant dialogue and always opposed to monological existence, since the latter indicates a failure to communicate with another person, feel its essence. His word does not claim ownership of the finished truth, though always celebrated and self-identity and self-sufficiency.

Conclusion. For epistolary of Taras Shevchenko dialogic is typical, a characteristic feature of which is to attract the recipient stories. Letters show all the care and respect of the poet to his contributors. But, above all, the correspondence of the artist recreate the spiritual world of the poet, the complexity and uniqueness of his personality.

Keywords: *correspondence, letter, private correspondence, creative interpretation, literary process, dialogism, epistolary style, destination, genre, reception, transformation, self-identification.*